لە ترسی هەڕەشەکانی یەدەگی فیدراڵی .. ساڵی داهاتوو نرخی دۆلار لە بازاڕەکانی عێراق نامێنێت

لە چواردەی ئەیلوولی ڕابردوودا، یەدەگی فیدراڵی ئەمەریکا ئاگادارکردنەوەیەکی بڵاوکردەوە بۆ دەسەڵاتدارانی عێراق بەتایبەتی بانکی ناوەندی و ڕایگەیاند کە بەنیازە سزای زیاتر بەسەر کەرتی بانکی عێراقدا بسەپێنێت ئەگەر هەنگاوی زیاتر نەنێت بۆ ڕاگرتنی "پێشێلکارییەکان" لە کەرتەکەیدا، کە گرنگترینیان بەقاچاغکردنی دۆلاری ئەمەریکییە بۆ ئەو وڵاتانەی کە واشنتن سزای ئابووری بەسەردا سەپاندووە، گرنگترینیان ئێرانە.
هەڕەشەی بانکی یەدەگی فیدراڵی ئەمەریکا دوای ئەوە هات کە لە مانگی حەوتی ڕابردوودا سزای دەرکرد، کە کاریگەری لەسەر 14 بانک فەرمییەکانی عێراق کرد لە کۆی 72 بانکی فەرمی کە نوێنەرایەتی سێیەکی بانکە ناوخۆییەکان دەکەن، ئەو سزایانە کاریگەرییان لەسەر ئابووری عێراق بەجێهێشت بە بەرزکردنەوەی نرخی کاڵای ناوخۆیی، کە ڕاستەوخۆ بووە هۆی ناڕەزایی خەڵک. یەکەم وەڵامی ڕاستەوخۆ بۆ هەڕەشەکانی ئەمەریکا لەلایەن فەرمانڕەوای بانکی ناوەندی عێراق "عەلی موحسن عەلاق"ەوە دەرچوو لە پانزەی ئەیلوولی ڕابردوو، کە تیایدا ڕایگەیاند "ڕێوشوێنی نوێ" دەگرێتەبەر بۆ جێبەجێکردنی مەرجەکانی ئەمەریکا بۆ ڕێگریکردن لە قاچاخچێتی دۆلار.
عەلی عەلاق بە فەرمی ڕایگەیاند کە بانکی ناوەندی عێراق لە ساڵی 2024ەوە دەستپێدەکات بە ڕێگریکردن

لە هەموو جۆرەکانی بازرگانی ناوخۆیی بە دۆلاری ئەمریکی و سنووردارکردنی بە دیناری عێراقی و ڕێگەدان تەنها بە گەشتیاران بە بەدەستهێنانی دراوی ئەمریکی، ئەو هەنگاوانەی کە ڕۆژنامەی The دیناری ئێستا کە هەڵئاوسان ڕێژەی کەمکردنەوەی بە کرد وەسفی "هیوابەخش" بە ئەمریکی Craidleی عێراقی دەیناڵێنێت.

بەڵام ئەم ڕێوشوێنانە، بەگوێرەی وەسفی ڕۆژنامەکە، ڕاستەوخۆ دەبنە هۆی "باری زیاتر" لەسەر بازاڕی عێراق و ئابوورییەکەی، کە بەگوێرەی وەسفەکەی هێشتا بەهۆی قەیرانە داراییەکانی پێشووەوە دەناڵێنێت، کە دوایینیان قەیرانی داراییە کە لە کانونی یەکەمی ساڵی 2020 ڕوویدا، کە بەهای دۆلار بەرامبەر دیناری عێراقی بە نزیکەی 1470 دینار بەرامبەر دۆلار بەرزکردەوە، بە ئەمساڵیش نرخی ئاڵوگۆڕی دیناری عێراقی بەرامبەر دۆلار گەیشتە نزیکەی 1540 دۆلار، کە بەرزترە لە ساڵی 2020 و قەیرانی دارایی ئەوکات.

ئەمەش دیناری عێراقی خستە بەردەم مەترسی زیاتر بەهۆی هەڕەشە بەردەوامەکانی ئەمریکا لەسەر سەپاندنی سزاکان و دابەزینی بەهای دینار بەرامبەر دۆلار سەرەڕای ئەوەی حکومەتی عێراق نرخی 1300 دینار بەرامبەر دۆلار لە ڕێگەی زیادکردنی دراوە کە لە ساڵی 2004ەوە تا ئەمڕۆ دەستی بە کارکردن کردووە وەک هەوڵێک بۆ کۆنترۆڵکردنی نرخی دۆلاری لە ناوخۆیی عێراق.

ڕێکاری نوێ .. مامەڵەکردن بە دراوی "جێگرەوە" و دۆلار لە ناوخۆدا بوونی نەبێت، بەپێی لێدوانەکانی عەلی عەلاق بە میدیا بیانییەکان، لەوانە بلومبێرگ، ساڵی داهاتوو "قەدەغەکردنی تەواوی" بەکارهێنانی دۆلاری ئەمریکی لە هەموو مامەڵە تایبەت و گشتییە ناوخۆییەکاندا دەبێت، ئەمە بەسەر ئەو تاک و کۆمپانیایانەدا جێبەجێ دەکرێت کە لە کەرتی گشتی و تایبەت کاردەکەن، جگە لەو کەسانەی کە دەیانەوێت گەشت بکەن بۆ دەرەوەی عێراق، هەروەها فەرمانڕەوای بانکی ناوەندی عێراق جەختی لەوە کردەوە کە زۆربەی "بازرگانەکان" لە ناوخۆی عێراقدا پەیوەندییان بە کەناڵە فەرمییەکانەوە کردووە بۆ بەخشینی دۆلار و ئەو بڕە فەرمییەی کە لەلایەن بانکەکەوە دیاریکراوە بەرامبەر دۆلار، سەرەڕای ئەو ڕاستییەی کە بودجەی عێراق بۆ ساڵانی 2023 و 2024 و 2025 نرخی ئاڵوگۆڕی دینار بەرامبەر دۆلار تەنها بە 1320 داناوە.

بەگوێرەی ڕۆژنامەی ناشناڵ نیوز، بانکی ناوەندی عێراق پلانی هەیە دراوەکانی دیکە لە مامەڵە دەرەکییەکانی عێراقدا بەکاربهێنێت، لەوانە هاوردەکردن و هەناردەکردنی شتومەک، لەنێو ئەو دراوانەدا، یۆرۆی ئەوروپی، درهەمی ئیماراتی، لیرەی تورکی و ڕوپیەی هیندی، ئەم پلانانە لە نێو هەنگاوەکانی بانکی ناوەندیدا دێن بۆ کەمکردنەوەی پشتبەستن بە دۆلاری ئەمریکی بۆ مامەڵە دەرەکییەکانی عێراق، ئەمەش دوای ئەو کێشانەی کە بانکەکە ڕووبەڕووی بووتەوە.

دۆلاری ئەمریکی بە تەواوی لە بازاڕی عێراقدا نامێنێت ئەگەر ڕێوشوێنەکانی بانکی ناوەندی عێراق

جێبەجێ بکرێن، بەگوێرەی ت□□کە کە دەوڵەت ئەم جوڵانەوانە هەرچەندە "هیواخوازن نرخی ئاڵوگۆڕی دراو جێگیر بکەن و دینار بەرامبەر دۆلار جێگیر بکەن"، لەوانەیە بە "ئەنجامێکی پێچەوانە" بگەڕێتەوە لە حاڵەتی لەدەستدانی دۆلار لە بازاڕە ناوخۆییەکانی عێراقدا، کە دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەیەکی بەرچاو لە خواست بۆ دۆلار لە بازاڕەکانی ناوخۆ ببینرێت لە دژی کەمی دابینکردنی و بەم شێوەیە نرخەکانی بە ئاستێکی گەورە بەرز دەبێت بەرامبەر دینار.

جگە لە پشتبەستن بە تەواوی بە دیناری عێراقی لە ناوخۆ و دراوە جێگرەوەکان لە دەرەوە، فەرمانڕەوای بانکی ناوەندی عێراق لە وەڵامی نیگەرانییەکانی سەبارەت بە سیناریۆ نەرێنییەکە ڕایگەیاند کە ئەو ڕێوشوێنانەی کە ساڵی داهاتوو لە "سیستەمە نوێیەکەدا" دەگیرێتەبەر دەبێتە هۆی "پاراستنی هەموو لایەنەکان و ئۆپەراسیۆنەکانی ئاڵوگۆڕی دارایی" و جەختیکردەوە لەوەی "ئەم ئۆپەراسیۆنانە لە ڕووی نێودەوڵەتییەوە قبوڵکراون و بەتەواوەتی لەگەڵ یاسا ئابوورییەکاندا دەگونجێن بە بەرەنگاربوونەوەی سپیکردنەوەی پارە و دارایی تیرۆریزم.
بەگوێرەی بلۆمبێرگ، عەلاق جەختی لەوە کردەوە کە بانکی ناوەندی عێراق هەموو مامەڵەی داراییەکان ڕادەگرێت کە لەلایەن بانکی ناوەندییەوە دەردەکرێن و بە تەواوی دەیانخاتە بانکە تایبەتەکانی ناوخۆوە بۆ ئەوەی بە تەواوی خۆیان تەرخان بکەن بۆ چاودێریکردن و بەدواداچوون، وەک خۆی باسی کرد، کە دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەو دۆلارەی ڕێگەی پێدراوە لەناو عێراقدا بڵاوبکرێتەوە لە بەردەست بانکە ناوخۆییەکاندا.

لە نێو ناڕەزایەتییەکانی هاوڵاتیاندا... واشنتۆن ئەو "دەستە درێژەی" لەسەر ئابووری عێراق ..

ڕێوشوێن و جووڵە نوێیەکانی بانکی ناوەندی عێراق جگە لەو قەیرانانەی کە دیناری عێراقی لە ماوەی ڕابردوودا ڕووبەڕووی بووەوە و ڕەوتی سنووردارکردنی زیاتری دۆلار لە ناوخۆدا وای لە ڕەخنەگران کرد کە ئابووری عێراق بە "بارمتە" بە واشنتۆن بەدیار بخەن، بەپێی وەسفی Craydell The، بەتایبەتی لەگەڵ توانای گەورەی بە گرتنەبەری ڕێوشوێن و هەنگاو دژی بانکەکانی عێراق.
ئەم ڕەخنەیە بەهۆی بەردەوامبوونی کۆنترۆڵکردنی یەدەگی فیدراڵی ئەمریکاوە سەرچاوەی گرتووە بەسەر گەنجینەی عێراقدا، ئەو دۆلارەی کە لە ڕێگەی بازرگانی نەوتەوە بەدەستی دەهێنێت، هەروەک ڕۆژنامەکە ئەوەی پشتڕاست کردەوە کە عێراق لە ساڵی 2003ەوە و داگیرکردنی وڵاتەکە بە شێوەیەکی نایاسایی هاوردەی نەوتی خۆی لە هەژمارێکی تایبەتی بانکی ناوەندی عێراق لە یەدەگی فیدراڵی ئەمریکادا دادەنێت.
کۆنترۆڵی یەدەگی فیدڕاڵی ئەمەریکا بەسەر هەژماری فەرمی داهاتی نەوتی عێراقدا کە نزیکەی 100 ملیار

دۆلارە، ڕۆژنامەکە لەم بارەیەوە دەڵێت کە دەستی درێژی بە واشنتۆن داوە لەسەر ئابووری عێراق، بەتایبەتی لەو کاتەوەی واشنتۆن هێشتا ڕێگری لە حکومەتی عێراق دەکات لە کردنەوەی هەر هەژمارێکی بانکی دەرەکی دیکە لە بەرژەوەندی خۆیدا و تەنها لە ئەمەریکا و یەدەگی فیدراڵیدا.

ڕۆژنامەکە دەسەڵاتدارانی عێراقی ئاگادارکردووەتەوە لەوەی کە دەبنە قوربانی یەدەگی فیدراڵی ئەمەریکا و جەختی لەوە کردوە کە "دوو ساڵ لەمەوبەر بانکی یەدەگی فیدراڵی ئەمەریکا ڕێگەی لە ئەفغانستان گرت لە گەیشتن بە گەنجینەی خۆی لە هەژماری فەرمی خۆی لەناو یەدەگی ئەمەریکادا، کە بووە هۆی ئەوەی ئەفغانستان بکەوێتە قەیرانێکی ئابوورییەوە کە پێشینەی نەبووە"، هەروەها جەختی لەوە کردوە کە عێراق هێشتا لەژێر هەمان مەترسیدایە ئەگەر بەپەلە نەجووڵێت بۆ کردنەوەی هەژمارێکی دەرەکی بەدوور بێت لە بانکی فیدراڵی ئەمەریکا.

بەگوێرەی ڕۆژنامەکە، ڕێوشوێنەکانی ئەمەریکا، لەوانە سزا و هەڕەشەکان بۆ سەر بانکەکانی عێراق، ڕاستەوخۆ بووە هۆی بەرزبوونەوەیەکی بەرچاو لە نرخی کاڵا و خزمەتگوزارییە ناوخۆییەکان لە عێراقدا، کە بووە هۆی "ناڕەزایییەکی گەورەی خەڵک" وەک چۆن وەسفی کرد، چاوەڕوان دەکرێت ناڕەزایی خەڵک لە ساڵی داهاتوودا زیاد بکات لەگەڵ چوونە بواری جێبەجێکردنی ڕێوشوێنەکانی بانکی ناوەندی عێراق و ڕێگریکردن لە مامەڵەکردن بە دۆلار.

ئەم هۆشدارییانە پشتڕاستکراونەتەوە لەلایەن جووڵەکانی بانکی ناوەندیی عێراق، کە لە ماوەی ڕابردوودا بەڵێنی لە بازرگانان و بازرگانە ناوخۆییەکان وەرگرتووە کە لەو ماوەیەدا ڕێگرییان کردووە لە مامەڵەکردن بە دۆلاری ئەمریکی و سنووردارکردنی هەموو مامەڵە ناوخۆییەکان بە دیناری عێراقی، بەپێی ڕۆژنامەکە، ئەوەشی پشتڕاستکردەوە کە خراپبوونی بەهای دیناری عێراقی بەرامبەر دۆلاری ئەمریکی بووە هۆی بەرزبوونەوەی نرخی کاڵاکان.

تا ئێستا ئەو ڕێوشوێنانەی لەلایەن بانکی ناوەندیی عێراقەوە ڕێوشوێنی بۆ گیراوە ڕوون نییە، بەتایبەتی لەگەڵ ئەو گۆڕانکارییە گەورەیەی لە نرخی ئاڵوگۆڕی دینار بەرامبەر دۆلار سەرەڕای بەردەستبوونی ناوخۆیی.

بەگوێرەی وەسفی ڕۆژنامەکە، لەژێر ڕەحمی بەڕێوەبەرایەتی ئەمەریکادا، لە ئێستا تاکە ئامانجی ئەمەریکا ئەوەیە کە "بڕینی دارایی دۆلار" بێت لە ئێران و لوبنان بەبێ ئەوەی کاریگەرییە نەرێنییەکانی لەسەر ئابووری عێراق لەبەرچاو بگرێت و ئەو هاوڵاتییەی کە بەگوێرەی وەسفەکەی بووەتە لاوازترین بەستەر لە هاوکێشەی فشار و نەرمی نێوان بانکی ناوەندی عێراق و واشنتۆن.